

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

M. Antonij Maioragij|| Orationes|| Et Praefa-||tiones

Majoragio, Marcantonio

Monasterii VWestphal., 1599

VD16 ZV 10313

XX. De Grammaticæ Artis Excellentia, ad senatum populumque
Mediolanensem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68843](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68843)

qui praesentes sunt, omnibus illud de me polliceri non dubitabo, quantum humano consilio ac labore fieri poterit, nihil me praetermissurum, quod quidem ad provehendas bonas literas, & inflammandos ad disciplinas adolescentium animos pertinere videatur. Quod si meae diligentiae vestra quoque auctoritas suffragata fuerit: nullus erit (ut opinor) tam iniquus iudex, quin ex hac re plurimum huic nostrae civitati censeat utilitatis accessurum.

DE GRAMMATICAE ARTIS EXCELLENTIA, ad Senatum Populumque Mediolanensem.

O R A T I O XX.

SI quis est vestrum, Patres Conscripti, vosque ceteri Cives honestissimi, qui fertè miretur, me, qui iam duos ab hinc annos hanc publice docendi atque humaniores literas profitendi provinciam eo animo reli-

D d 4 que

queram, vt ad Iuris ciuilibus studium, quod omnium opi-
 nione putatur esse grauius atq; praeftantius, me trans-
 ferrem, subito nunc immutat a voluntate, ad eandem
 illam, quam antea reliqui, disciplinam profuendam
 descendere: is, si mei consilij causam rationemq; cogno-
 rit, profecto & id, quod facio, probabit, & hac nosstra
 quam à pueris secuti fueramus, liberali sane scientia,
 nullam neq; vtiliorem humano generi, neque homi-
 stiorem existimabit. Nam cum sextum (vt opinor)
 ab hinc annum in hac amplissima ciuitate nostra, cum
 adhuc admodum essem adolescens, ex amicorum spon-
 tentia ludum aperuissem, & non tantum priuatum,
 sed etiam publicè Mediolanenses adolescentes tra-
 rudire instituissem, vt nemo prorsus diligentiam aut
 assiduitatem meam desideraret: multumq; & diu-
 ni, & nocturni laboris, vt suscepto negotio plane sat-
 facerem, per annos quatuor suscepissem: securum est
 deinde perniciosum tempus illud, cum hac ciuitas pro-
 pter assiduam bellum, quod à Carolo Quinto Caesare
 inuictissimo per multos annos in Taurinis contra Gal-
 los gestum est, grauisimis tributis atq; exactionibus as-
 siduè vexaretur: quo quidem tempore nulla neq; pu-
 blicè, neque priuatim erat studiorum cura aut gratia.
 Nam bello occupati Principes, literarum studia negli-
 gebant, neque debita Professoribus praemia reddebant:
 ciues autem propter crebras tributorum exactiones,
 pecunijs exinaniti, etiam filiorum erudiendorum cura
 ram abijcere cogebantur: quinetiam in adolescenti-
 um animis (vt fit in eiusmodi temporib.) ardor ille dis-
 cendi pristinus penè extinctus esse videbatur. Quae cum

ego neque obscura, neque incerta viderem, nullusque omnino tantorum finis malorum appareret, & iam me satis in hac Arte docendi nominis & glorie consecutum existimarem: coepi de mutanda vita ratione cogitare, meque totum Iuri civili perdiscendo tradere. Videbam enim me adhuc admodum esse iuuenem, ac penè adolescentem, quippe qui nondum octauum & vigesimum annum attingissem: itaque sperabam, facile posse, si Legum studia fuisset amplexus, breui tempore Iurisconsultus euadere. Quod meum consilium cum amicis omnibus placuisset, & plerique me sponte mea satis incitatum impellerent: Ferrariam eo animo profectus sum, ut magnum illum Alciatum, ibi profitentem, audirem. Ac primò quidem Alciati copia atque elegancia delectatus; deinde etiam ipsorum Iurisconsultorum veterum, quibus nihil purius aut politius inueniri potest, eloquentia captus, egregiam mihi operam in Iure prestaturus videbar. Sed postquam Bartolos, Alexandros, Paulos, Iasones voluere coepissem; Dioboni, quem mihi metum, quem horrorem suis commentationibus incurrerunt? quantas mihi, talium verborum insolenti, tenebras offuderunt? Nihil enim in eis purum, nihil elegans, nihil candidum: sed omnia horrida, squalida, tenebricosa inueniebam. Quare factum est, ut animus meus, qui in Artis Oratorie incunditate, & Poëtica amœnitate, à lacte nutricis educatus antea fuerat, ab eo scientie genere penitus refugeret. Hac igitur spe destitutus, ad eam, quam antiqui ille sapientes maxime excoluerunt, diuinarum atque humanarum rerum scientiam, animū intendere coepi: quip-

pe qui praeclarè intelligerem, vnā esse Philosophiam,
 quā omnium laudatarum artium procreatrix ac ve-
 gina meritò dici possit. Sed in hac etiam re multum
 me a me fefellit opinio. Quam enim cultam ac nitidam
 me visurum esse scientiam existimabam, eam omnium
 maximè inquinatam atque sordidatam reperit.
 Tam enim fœdis atque insolentibus verbis, tam mæ-
 ditis atque portentosis vocabulis Philosophi nostri
 tempestatis vtuntur, vt paulò delicates aures ho-
 num illum, tanquam Cyclopicum, omnino refugiant,
 ac nullo modo ferre possint. Quæ cum omnia mihi
 præter spem atque opinionem euenissent, diutius me-
 cum cœpi cogitare: Quanam esset huiusce rei causa,
 quod duæ nobilissimæ omnium artes Iurisprudentiæ
 Philosophia, tam incultæ, tam sordidæ viderentur.
 Tandem intellexi, eorum hominum, qui artes ipsas
 nostra & patrum nostrorum memoria professi sunt,
 imperitia atq; ignorantia hoc accidisse: qui cum Gram-
 maticas rationes neque scirent, neque percipere con-
 vent, fœdissima barbarie libros omnes refererent.
 Hac enim, quæ Grammatica dicitur, vna scientia est,
 quæ ceteras omnes ingenuas artes, non solum nutrit
 atque educare, sed etiam excolere atque exornare
 mirificè soleat: & quæ non tantum reliquarum principium
 atque fundamentum est, verum etiam condimentum
 suauissimum. Atque vt nullus cibus tam preciosus
 inueniri potest, qui, si sale careat, aliquam in se
 suauitatem habere videatur: ita nulla scientia, quæ
 Grammatica destituta, splendorem aliquem aut nitorem
 habere potest. Et quemadmodum præstantia ho-

minum corpora, illota facie, & laceris inquinatisque
 vestibus, dignitatem omnem ac venustatem amittunt:
 ita Iurisprudencia & Philosophia, ceteraque liberales
 scientia, nisi à Grammaticis subsidia sibi atque orna-
 menta petant, ut omni lepore atque gratia careant ne-
 cesse est. Cum igitur nostri temporis Iurisconsultos
 & Philosophos non alia de causa tam ieuunos, tam
 sordidos, tam denique barbaros esse intelligerem, ni-
 si quia Latine loqui nunquam didicissent: eosque ipsos,
 qui inter eos maxime barbari sunt, aduerterem suspi-
 cere tamen eum atque admirari, si quem sui ordinis
 paulo cultius atque elegantius loquentem audirent:
 statui nequaquam mihi famam inconstantia perti-
 mescendam, si (quod plerique sapientes fecisse perhi-
 bentur) postquam errorem meum cognouissem, ad
 pristinam v. t. e. rationem iterum me conferrem, ean-
 que artem repeterem atque colerem, in qua & à pue-
 ritia nutritus educatusque fuisset, & qua mihi longo
 tempore magnos atque vberes fructus, neque parum
 honoris attulisset, & qua denique ceteris omnibus in-
 genuis artibus maximum lumen atque ornamentum
 afferret. Cum praesertim hac vna ratione maxi-
 mam hominibus nostris utilitatem afferre me posse in-
 telligerem, ut percepta diligenter à me Grammatica,
 possint excultiores atque elegantiores ad Legum &
 Philosophia studia peruenire: ut tandem, si quo mo-
 do fieri potest, omni relicta barbarie, incipiant Iu-
 risprudentes atque Philosophi pure ornateque dice-
 re. Hoc sane consilium meum bonis omnibus atque
 intelligentibus viris maxime probatum iri confido:
 atque

atque

atque illis præcipuè, qui politæ orationis suavitatem,
 & oratorium splendorem iam aliquo modo degesse-
 runt. Sed ex omnibus (vt ego quidem arbitror)
 maximè nostram sententiam laudare, atq; in celum
 tollere non desistent, qui quantum utilitatis ex
 arte, quantum decoris, quantum ornamenti, non ad
 eos tantum, qui illam audiendo & legendo per-
 cipiunt, sed ad eos etiam, qui docendo exercent, per-
 tinere cognouerint. Hæc autem idè coram vobis, &
 cæterisque ciuibus commemoranda mihi censeo, non
 quia, vos hac nostra disputatione indigere, aut
 hanc in ista ætate magnopere curare oportere, cogi-
 mem: sed ea potissimum de causa, vt cum lucet
 us intellexeritis, multò referre plurimum, vel potius
 caput esse omnium, à teneris annis optima iecisse fun-
 damenta, resq; Grammaticas diligentissime per-
 pisse, nobiscum ipsi vestra summa prudentia atq; se-
 entia gaudeatis, qui tam prompti atque alacres per-
 tos huius artis Professores, qui liberos vestros & vo-
 uersam Mediolanensem iuuentutem in hoc humani-
 tatis genere diligenter exerceant, & communi con-
 lio conducere, & pro meritis benignè remunerari so-
 leatis. De qua re dum paulò fusiùs aliqua commemo-
 ro, quaeso vos, pro incredibili humanitate vestra, vt
 rationi meæ patientes aures accommodetis. Ego quo-
 dem, Patres Conscripti, verissimum illud semper ex-
 stimavi, quod omnium præstantissimus & acutissimus
 Philosophus, Aristoteles in Ethicis suis scriptum reli-
 quit: In omnibus rebus expetendis tria esse præcipua,
 qua considerari atq; expectari debeant. Primum, vt
 eatis

s. Top. 3.

ea res, quam nobis amplectendam proponimus, honesta sit an turpis, deinde, vtrum utilis an inutilis: postremo, vtrum iucunditatem in se aliquam habeat, an potius molesta atque odiosa sit. Quod si in vnare aliqua concurrant haec omnia, vt eadem & honesta & utilis, & iucunda: tum verò nemini dubium esse, quin ea maximè sit ab omnibus expetenda: tantoque etiam magis, quanto reliquis & honestior, & utilior, & iucundior visa fuerit. Quae cum ita sint, quis est omnium, qui dubitare possit, quin ea, quae ingenuarum Artium prima numeratur, quam à literarum nomine Grammaticam appellare maioribus nostris placuit, ambabus (quod aiunt) vlnis suscipienda atque complectenda sit? Nam si honestatem quaerimus, quid arte illa honestius excogitari potest, sine qua nihil certo sciri, nulla scientia rectè percipi potest? & quae nisi ceteris liberalibus artibus, tanquam lumen aliquod prae luceat, reliquae omnes caecae penitus, obscurae, incultae atque obsoletae reperiuntur? Si vero quis utilitatem intuendam censeat, is cogitare debet, quicquid ex omnium studiorum genere haberi solet utilitatis, huic vni totum referri acceptum oportere: quae nisi praecesserit, frustra quis in alijs studijs elaborabit. Vt enim substructionis atque nauigij fundamentum stabile atque firmum esse oportet, alioquin in aedificio quicquid superstructum fuerit, derepentè corruit, nauigium autem vitiatò fundo facillè mergitur: Ita nemo praestans in aliqua liberali scientia potest euadere, nisi, prius hac arte percepta, solidum ad reliquas gradum efficiat. Quod si quis etiam iucunditatem requi-

rat:

rat:is certè reperiet, omnem prorsus voluptatem at-
 que oblectationem, quæ summa atque incredibilia ex
 ingenuis artibus, & ex authorum intelligentia, quod
 præcipuum Grammaticæ munus est, prouenire solet,
 ab hac vna scientia tanquam à perenni quodam foun-
 te, manare. Sed quoniam nonnulli, nescio qui, vana
 malitia impulsæ, nostram hanc artem quasi vilem &
 abiectam contemnere atque irridere solent: ideo sig-
 latim hæc omnia, quæ proposui, tractanda atque dili-
 genter excutienda esse censeo: vt hæc, quæ in aliquo-
 rum animis iam penitus insedit atque inueteratæ opi-
 nio, per me, si fieri potest, euellatur: & tandem om-
 nes intelligant, quàm magna, quàm honesta, quàm
 diuina sit hæc scientia. Nam si nobilis ideo Medicæ
 existimatur, quod ægris corporibus aliquando præ-
 stinam valetudinem restituat, si ideo Iurisprudentiæ
 laudatur, quod lites dirimere, & de pecuniarijs con-
 trouersijs rectè disceptare doceat: quanti tandem
 ars illa existimanda est, quæ rudes adhuc & incho-
 tos, planeq; imperfectos puerorum animos ita inspi-
 cuit & informat, vt primò literarum figuras agnosce-
 re, & syllabatim dictiones componere incipiant: de-
 inde per gradus quosdam atque regulas progressi, potè-
 & candidè loqui, atque emendatè scribere discant,
 postremò tantum efficiant, vt excellentissimorum au-
 thorum scripta per se intelligere, atque omnem anti-
 quitatis memoriam euoluere possint? Quæ cognitio
 quantum & honestatis & vtilitatis in se habeat, quis
 est adeò rerum ignarus, quin intelligat? Nam simul-
 lum maius malum, quàm ignorantia atque insipientia
 est.

est. quemadmodum in Legibus Plaroni, atque in Tuscul. 7.
 culanis Ciceroni, sapientissimis viris placet, & si tan-
 tum inter eruditum hominem, & literarum ignarum
 interest, quantum inter viuentem & mortuum, quod
 Aristotelem respondisse dicunt: quid illa praestantius
 atque honestius arte fieri potest, qua nos à grauisimo
 omnium ignorantia malo liberat, & eruditionem,
 hoc est veram vitam, elargitur? Quod enim vnus
 hominis, non aliorum animantium, proprium est,
 vt animi sensa loquendo possit exprimere, in eo genus
 humanum haec scientia tantopere adiuuat, vt id &
 prudenter & eleganter efficere possint. Ipsa verò per
 se bene loquendi prudentia tanti semper existimata
 fuit, vt maximo quique ingenio viri, summo studio
 atque labore eam assequi contenderint, & in alijs ma-
 iorem in modum suspexerint, quin etiam permulti ho-
 mines atque nationes, ob hanc vnam maximè cau-
 sam, immortalē sibi gloriam acquisiuerint. Quis e-
 nim Atticorum leporem atque elegantiam non cele-
 brat? vt etiam iam olim prouerbio iactentur Attici
 sales, atque Attica eloquentia. Quid de Romanis
 hominibus loquar? qui quamuis ab infantia statim La-
 tini sermonis, qui natiuus illis erat, splendorem imbi-
 berent, eos tamen maximè suspiciebant, qui politius
 atque candidius, quàm alij, loquerentur. Hinc illi Ca-
 tuli, Lælij, Crassi, Cornelij, quos etiam ipse Romanae pa-
 rens eloquentiae Cicero, vel ob hanc vnam virtutem
 maximè celebrat, quod bene loqui latine putarentur.
 Quid enim in homine magis honestum atq; admiran-
 dum est, quàm ornatā & politā oratio, & sermo nulla
 in re

in re

in rerudis? Iam verò rectè scribendi ratio rati-
 fienda est, ut ea, quæ quasi præclari interpretis
 fungatur. Nulla enim ferè difficultas in eis intelligen-
 dis esse solet, quæ cum recta ratione scripta proponun-
 tur. At contra quas tenebras, quam obscuritatem,
 quas difficultates vitiosa scriptura legentibus indi-
 cit? Quod si iam à priscis illis temporibus rectam scri-
 bendi rationem librarij tenuissent, multò certe facili-
 liorem in Authoribus interpretandis viam haberemus:
 nunc propter eorum imperitiam, qui clarissimorum
 hominum scripta describere consueverunt, in eas
 angustias devenimus, ut plerisque locos ex Authoribus,
 tam Græcis quàm Latinis, nequaquam interpre-
 tari possimus, sed in eis diuinare nobis necesse sit. Sed
 verò, quàm honestum illud est ac dignitatis plenum,
 tam varia Poëmatum genera cognoscere, tot ex-
 empla, tot historias ediscere, quibus & mores componere,
 & maximam in gerendis rebus acquirere prudentiam
 possis. Illa enim huius Artis officia præcipua sunt.
 Ut literarum usum edoceat, linguam nostram explicet,
 at, scribendi rationem ostendat, Poetas enarret, res
 antiquo tempore gestas aperiat. Itaque nemo sane
 mentis dubitare potest, quin non tantùm honestum sit,
 atque utilis, sed etiam humana vitæ prorsus necessarium.
 Atque idèd, cum omnes intelligant, tam summi,
 quàm infimi homines, quicumq; modò facultates
 quas habent, filios suos Magistris erudiendos tractant,
 neq; ingenuum aut nobilem quemquam existimant,
 qui huius scientiæ rudis omnino reperiatur. Vident enim
 atq; sentiunt, id quod maximè perspicuū est, Ne-

minem esse, qui disciplinam ullam aliam acquirere possit, nisi prius huic nostra diligentem operam nauet. Neque sane quisquam est, quin intelligat, quantum quis in hac arte peritior fuerit, tanto ei faciliorem esse viam ad reliquas omnes percipiendas, quod si ex scientiarum cognitione, quod omnibus planum atque manifestum est, magna provenire solent utilitates: à qua id arte reliqua acceperunt, ut humano generi utiles esse possint, eam profectè ceterarum omnium utilissimam ut iudicemus necesse est: cum presertim hac sola sine reliquis, plurimum tamen decoris atque emolumenti afferre potest: at verò cetera omnes, huius operæ destituta, suum munus nullo modo tueri possunt. Cum igitur hac vna scientia sit, quæ rudes animos ad humanitatem informet, quæ puerorum os tenerum atque balbum figuret, quæ ad Auctorum intelligentiam inducat, quæ mores instituat, prudentiam acquirat; quæ nisi custos & moderatrix reliquis accesserit, aut nullo modo percipi possunt, aut certa squalida, ieiuna, inculta, horrida denique omni decori atque gratia spoliata videntur: poterit ne cuiquam dubium esse, quin omnium utilis atque honesta sit? Quid, quod ex nulla penitus scientia tanta voluptas percipitur? Proh Di immortales! quod ingenium, quæ facultas dicendi, quæ à quoquam excogitata oratio, minimam posset eius oblectationis partem exprimere, quæ ex legendis Authoribus, & euoluendis antiquorum scriptis emanare, atque in animum nostrum influere solet? Quid enim summorum Poetarum lectione incundius? in quibus & clarorum hominum laudes & improborum vituperationes, belli togaque præcepta

utilissima, & locorum amenissimas descriptiones, &
 perturbati maris horrorem, & pugnarum horribilem
 strepitum, & ducum victorum per cruentas caedes ex-
 altantem victoriam, & cadentium hominum eiaculationes
 & principum virorum cum Deis congressus atque con-
 fabulationes, & aequatam caelo virtutem videre licet.
 Quis aut sonus? quae harmonia? qui concentus, egre-
 giorum carminum modulatione dulcior? Certe neque
 in diebus festis celebrandis, neque in tempestivis comi-
 tiis, neque in alea, neque in rusticanis amoenitatibus,
 neque in amore vlla tanta oblectatio est, quanta in Po-
 etarum scriptis euoluendis. Ipsa porro rerum antiquo-
 rum cognitio, quae legendis Historijs acquiritur, quae
 tandem iucunditatis atque voluptatis est? Mitto
 nim hoc loco dicere, quod verissime Cicero pronun-
 ciavit, Historiam esse testem temporum, lucem veritati,
 vitam memoriae, magistram vitae, nunciam veritatis,
 ut si quis nesciat, quid, antequam natus sit, acciderit,
 is semper esse puer videatur: quid antiquitatis commem-
 oratione dulcius? quid historia iucundius, in qua
 pura est, atque illustris claritas: in qua distincta, orna-
 ta narrationes habentur, & regiones saepe numeratae
 atque pugnae describuntur, interponuntur etiam con-
 hortationes & cohortationes: nihil in ea falsi, nulla suspensa
 gratia, nulla similitudo, & exitu plerumque, tunc concu-
 ditur, ut expleatur animus iucundissima lectionis volu-
 ptate. At forte assurgat aliquis, qui ipsam quidem per-
 se Grammaticam, & honestam, & utilem, & iucundam
 esse fateatur, atque ideo cognitionem eius liberalem,
 atque ingenuam haberi: sed iam eius professionem, &

2. de Orat.

ieiunam & tenuem, cauilletur: neque vllam penitus esse dicat in docenda Grammatica dignitatem. Huic igitur etiam opinioni, quantum est situm in nobis, occurrere tentemus. Neque enim (vt plerique existimant) tam angustis finibus Grammatica continetur, vt nihil aliud, quàm rectè loquendi & scribendi scientiam complectatur: sed eius virtus tam latè patet, vt verear, ne, si eam exprimere voluero, permultos, qui nunc Grammaticorum nomine subnixi atque tumidi ambulant, cristas (quod aiunt) deponere cogam. Quæ si rectè reputare voluerint, intelligent profecto, tantum abesse vt hoc tanto nomine digni sint: vt etiam absint ab eo quàm longissimè. Nam cum reliquæ artes suis finibus, non sanè amplissimis, coerceantur: hæc vna tantum extenditur, vt reliquas omnes complexa esse, neque vllis terminis circumscribi, sed omnem infinitatem peregrinari videatur. Quod etiam primo de Oratore Cicero fatetur, cum esse Grammatica penè infinitam vim & materiam affirmet.

Neque enim Poëtas tantum atque Historicos legisse sufficit; sed omne scriptorum genus excutiendum illi est, qui se Grammaticum profiteri velit; aut Grammatici nomen relinquendum. Noscenda est omnis Historia; notanda sunt penè singula verba, quæ frequenter ius ab authoribus sumunt, percipienda est etiam Musica, vt de metris rhythmisquæ rectè possit iudicare. Quid de siderum ratione commemorem, quam si quis ignoret, quomodo, queso, Poëtas intelliget, qui, vt alia præmittam, toties ortu occasuquæ signorum in declarandis temporibus viuntur?

Quint. Instit. Orat. lib. 1. ca. 5.

Quin etiam Philosophia non ignarum oportet se
 Grammaticum: cum in omni ferè carminum generi
 plurimi loci reperiantur, ex intima questionum na-
 turalium subtilitate repetiti: iam nisi tanquam dig-
 tos nomenque suum, Rhetorum figuras & orname-
 ta dicendi, Dialecticorum rationes & argumeta
 nuerit, nullo modo poterit in Authoribus interpreta-
 dis integram prestare operam. Quid, quod ex Medi-
 cina scientia, & Iurisperdientia multa inueniuntur
 Poëtis & Historicis decerpta, quæ, si quis earum arti-
 um penitus ignarus & rudis sit, qua ratione recte in-
 terit interpretari? Quis igitur eos ferat, qui hanc
 tem, vt tenuem ac ieiunam cauillantur: quæ (vt ait
 Quintilianus) nisi reliquis scientijs fundamenta fide-
 liter iecerit, quicquid superstruxeris corrues: quæ ne-
 cessaria pueris est, iucunda senibus, dulcis secretorum
 comes: & quæ vel sola omni studiorum genere, plus
 habeat operis, quam ostentationis. Est igitur quidam
 maius, quam plerique homines opinentur, sese Gram-
 maticum profiteri. Nam apud antiquos quicumque
 hoc nomine dignus habebatur, is de omni scriptorum
 genere iudicabat: vnde & Critici fuerunt appellati,
 quod in discernendis aliorum scriptis, suo iudicio uter-
 rentur. Quo quidem ita seuerè sunt vsi veteres Gram-
 matici Quintiliano teste, vt non versus modò censura
 quadam virgula notare, & libros, qui falso videren-
 tur inscripti, tanquam subdititios submouere familiariter
 permiserint sibi, sed Auctores alios in ordinem rede-
 gerint, alios omnino exemerint numero. Quid, quod
 multi Grammatici reperti sunt, qui Philosophorum
 Meli-

Inst. Orat.
 lib. 1. ca. 5.

Lib. 1. ca. 5.

Medicorum, & Iurifconsultorum libros luculenter
 & ingeniosè sunt interpretati? Nam Ioannes Gram-
 maticus, cognomento Philoponus, multa Aristotelis
 Opera fideliter exponit. Didymus autem Alexandri-
 nus, qui propter assiduum studium & indefessum la-
 bore Adamantinus, & Chalcenterus appellatus fuit,
 & Zenodotus Cous, & Aristeus Rhodius Calcagninus,
 insignis Grammaticus, multos ex Iure civili Titulos,
 vnà cum ipsis Legibus, & nonnullos ex Aristotele li-
 bros interpretatus est. Quid, in Celi Rhodigini le-
 ctionibus antiquis, an non omnium scientiarum quasi
 gemmula quadam elucent? Nos etiam anno superio-
 re Paraphrasin in quatuor Aristotelis De Cælo libros,
 & duos De Generatione & Interitu confecimus: que
 propediem (vt spero) vulgabitur. At contrà maxi-
 mos in alijs scientijs & facultatibus viros ab hac no-
 stra professione non abhorruisse satis constat. Si quis
 enim veterum monumenta scrutari velit, inueniet
 profectò summos illos Philosophos, Aristotelem, Theo-
 phrastum, Theodectem, Stoicos plerosque in hac arte
 docenda atque tradenda se frequenter exercuisse.
 Quid, quòd Iulium Cæsarem, summum illum Impera-
 torem, qui totum terrarum orbem suis victorijs illu-
 strauit, cuius animi sublimitas (vt ait Plinius) omni-
 um capax fuit que cælo continentur, accepimus, non
 solum de hac arte copiosè conscripsisse, sed etiam ad
 minutissimas eius partes excutiendas demississe? Hoc
 idem P. Nigidius, M. Varro, M. Messala, C. Pli-
 nius, multiq̃ue alij præterea ex ipsa nobilitate Roma-
 na clarissimi viri fecere. Quæ res apertissimè decla-

Nat. Hist.
 lib. 7. c. 25.

rat, hanc professionem semper habitam fuisse libe-
 lem: cum praesertim à priscis illis temporibus inter ci-
 genuarum artium professores, etiam Grammaticos
 fuisse connumeratos satis constet. Nam illos etiam
 accepimus, qui primi Romæ per huius artis profes-
 sionem ad hominum cognitionem famamq; peruen-
 runt, Seruium, Nicanorem, Aurelium, Orbiliam, An-
 tonium Gniphonem, magno in honore habitos. Probi-
 tum enim est, ipsum etiam Ciceronem, cum iam in fo-
 ro & causis floreret, & omnium Oratorum atq; sua
 princeps haberetur, nobilissimog; Praetura munita
 fungeretur, ad Antonium Gniphonem audiendum fre-
 quenter accessisse, & praeterea Curtij Niciae consu-
 dine mirificè delectari solitum. Nam Crates Mallo-
 tes, qui Grammatica studium primus in orbem intro-
 lit, Aristarchi aequalis, nobilissimus sanè fuit, quippe
 qui Attali regis Legatus antea fuerat. Verrius autem
 Flaccus tanta benevolentia populi Romani docuit, ut
 non aliter, atque Imperator qui spiam egregius, in fo-
 ro statuam meruerit. Sed quid singulos connumer-
 ro? cum vniuersos simul Grammaticos non semel à
 summis Imperatoribus atque Principibus honestatis
 fuisse legamus? Nam Iulius Caesar, vir omni laudum
 genere cumulatus, cum iam in Republica Princeps
 atque Dictator esset, Grammaticos omnes, qui
 eo tempore Romæ profitebantur, ciuitate donauit, et
 ius liberalitatem imitati Seuerus & Antonius, omnes
 qui hanc artem docerent, à publicis muneribus im-
 munes ac liberos esse voluerunt. Sed longè maiorem
 Grammaticis honorem & utilitatem Antonius Ma-
 ior

Pius, Principum omnium dignissimus, exhibuit, qui omnes, vbiunque docerent, ab omnibus tributis atque exactiōibus prorsus immunes esse Constitutione sua pulcherrima atque sanctissima stabilivit. Age verò, quantus demum honor ille existimandus est, quo nostrum ordinem diuinus Imperator Constantinus affecit? qui non solum res nostras atque fortunas immunes ac liberas, sed etiam nos à priuatis, quasi castos Musarum sacerdotes, maximè ijs, qui nos laderent, proposuit a pœna, prorsus inuiolatos esse voluit: iussit enim eos arbitrio iudicis puniri, à quibus nostri ordinis homines aliquo modo vexati fuissent. Quid, quidd M. Antonius Imperator, qui Philosophus cognomento dictus est, Frontonem Praeceptorem suum Consulem creauit? Quid, an non eandem Consulatus dignitatem Gratianus Ausonio Burdegalensi Magistro suo tradidit? At fortasse dicet aliquis! Hæc quidem antiquis illis temporibus accidisse, nostro verò tempore paruo esse in honore Grammaticos. Verum si quis diligenter aduertat, eos profectò intelliget, qui hoc nomine digni sunt, nō minoris hoc tempore fieri, quam olim apud veteres habiti sint. Vt enim Hadrianum pratermittam, quem non ita pridem Carolus Imperator ex obscuro loco natum ad Pontificatus Maximi dignitatem euexit: vt nihil de Politiano, Calderino, Beroaldo, Calio commemorem, qui patrum nostrorum memoria maximè floruerunt: quid Baptista Egnatio nostro tempore clarius, quem, annos iam amplius quadraginta publicè docentem, summis honoribus Venetorum Respublica persecuta est? Quis Romu-

lum Amaseum, eloquentissimum Grammaticum, celebrat, quem nuper Farnesius Cardinalis, magni propositu & ad opes, & ad dignitatem praeiij, Romanam accersuit? Quid de Dazaro Bonamico dicam ad quem, Patavij profitemem, non tantum ex Italia, sed etiam ex Germania, ceterisque, ex gentibus magni concursus sunt. Quid Alexandrum Guarium commemorem? qui quamvis non valde Grammaticus sit, tamen ab Hercule, secundo Ferrariensium Principe, magnos honores atque dignitates quotidie consequitur: nam & Principis Consiliarius est, & honoris plerunque legationibus fungitur. Nefas esset profecto, in hac commemorationis parte Riccium meum praetermittere, qui cum vir eiusmodi sit, ut quavis amplissima dignitate dignus esse videatur, ab eodem Principe Ferrariensem, non quidem pro meritis ample, sed tamen honesto stipendio susceptus, cum tota familia sustentatur. Nostrum etiam Collegam Obolanem Lupanum, quem praesentem astare video, virum certe non tantum in Grammaticis, sed etiam in alijs scientijs peritissimum, duos ab hinc annos, quamvis ob bellorum tumultus admodum concussa esset Respublica, tamen à Senatu nostro scimus omnes satis amplio stipendio conductum fuisse, qui in hac civitate libenter humaniores profiteretur. De me autem nihil opus est dicere, quem vir integerrimus Philippus Saccus, Senatus Princeps, itemque sanctissimus Antistes Angelus Arcimboldius, Novariensis Episcopus, qui duo Gymnasio publico praefecti sunt, ex totius Ordinis Senatorij consensu, penè inuitum ac repugnantem ad

hunc amplissimum (vt ego quidem iudico) dignitatis gradum euexerunt. Sed quid exemplis opus est? cum in omnibus ferè ciuitatibus magno precio virtutem hanc existimari videamus? Proh Deum atque hominum fidem! Erítne quisquam tam rerum ignarus, tam amens, tam nullius neque consilij, neque intelligentia, qui Grammatica Professionem improbare audeat? qua nos ab ignorantia tenebris prima liberat? qua nos ab immani atque agresti vita ad ciuilem cultum, atque humanitatem reuocat? qua mentes atque animos nostros ad omnem virtutem atque honestam actionem conformat? Quod enim vite genus? qua conditio? qua viuenditatio reperitur, cui non utilis maximò Grammatica sit? Nam siue militiam exerceas, siue mercaturam sequaris, siue te ipsum demiseris: vt officina aliqua contentus sis; hac te semper scientia plurimum adiuuabit; quòd si maiora quadam aggredi volueris, & ad res gerendas, aut Rempubl. administrandam animum tuum applicueris, non tantum tibi utilis, sed etiam necessaria erit ista scientia. Quam enim Reipublica partem literarum omnium experis homo sustinere potest? Quid de scientijs illis dicam, ad quas aspirare omnes intelligo, Rhetorica, Dialectica, Iurisprudentia, Medicina: quæ, si Grammatica non sit, nullæ prorsus esse possunt? Itaque mihi libet exclamare: O vita Grammatica dux, scientiarum omnium indagatrix, expultrixque ignorantia! quàm enim sine te obscura, quàm rudis, quàm imperfecta, quàm denique calamitosa esset hominum vita! Te certè, quoniam pro dignitate nulla est tanta di-

cendi vis, tant aq; copia, quae satis laudare atq; excolere possit, te (inquam) ante omnes ingenua arte, quam humano generi maximè propitiam atq; salutarem Deam, tota mente atque animo semper colamus, & venerabimur. Tu nostros animos ex altissimo domicilio depressos, atque istis corporis compagibus obligatos, erudiendos prima suscipis. Tu nos ad humanitatem princeps informas, tu linguam nostram balbutientem, ad purè loquendum prima reseruis. Tu literas informare, atq; scriptis mandare, quaeque mente concipimus, sola condocere facere potes. Tu igitur sola totum terrarum orbem regis, ac gubernas. Quis enim sine te Iuriconsultus, quis Medicus, quis Mathematicus, quis Reipublicae administrator, quis Princeps, quis Legislator? annon omnia proorsus in tenebris iacerent, nisi tuum lumen accederet? Tu dauidico uino fulgore cuncta collustras, tu mores hominum componis, tu vitæ rationem instituis: tu priuatâ domum custodire, tu ciuitatem regere doces: per te animi sensu dicendo exprimimus, verum à falso distinguimus, tu obscuras atque ab ipsa natura inuolutas indagamus. Tu nobis aditum in cælum patrefacis: per te deniq; cælum, terras, maria, cognitione comprehendimus. O diuina atq; admirabilis scientia! O mentis nostrae clarissimum lumen! O vitæ humanae præcipua moderatrix! Tu mihi magistra, tu patrona, tu domina, dum hoc cælo fruuar, eris sempiterna. Agite ergo generosissimi, Vos autem Iuuenes appello, quos hæc omnium præstantissima doctrina numine afflauit suo: per Deos immortales animum erigite, totis remis velisq; ad hanc celsam tendite.

tendite, qua auro splendidior, margaritis preciosior, aethere ipso clarior est. Quod ita facilius facietis, si vos fama, si gloria, si dignitatis aliqua cura ceperit. Nihil enim est, quod maiores vobis honores, maius emolumentum, maiorem celebritatem afferre possit, quam si vos ita literarum studiis dederitis, ut nullum frustra tempus conteratis. En aperta vobis via est: Me socium aut comitem assumite: Non vos seminus, non voluptas, non frigus, non calor ab hoc tam praeclearo incepto retrahat: non vos labor ullus absterreat. Animi vestri praestantiam atque pulchritudinem intuemini, quam nisi hac doctrina excolueritis, omnino prorsus evanescet. Hac una dignitatis atque nobilitatis via est. Non enim ij nobiles existimandi sunt, qui preciosis atque auratis vestibus induuntur, & qui aurea monilia collo circumponunt: sed qui virtute sua se suosque pro virili parte conantur illustrare. Ad quam quoniam hac nostra, quam profitemur, Scientia vos facilius perducere potest: ita mentem atque animum ad eam percipiendam applicare debetis, ut nihil sit, quod ea vos magis moueat atque delectet. Ita enim facile fiet, ut vobis maximam gloriam ac dignitatem, parentibus vestris solatium & animi quietem, & patria decus & ornamentum, inimicis mororem, amicis latitiam comparetis. Reliquum est, P. C. vosque ceteri Cives nobilissimi, qui me vestra praesentia tam benigne decorare, & tam attente audire voluistis: ut, non quas debeo, quod penes esset infinitum, sed quas possum, gratias agam, cum praesertim nulla ratione referre possim: nisi fortasse vos, (ut Parentes patria decet) qua

in Remplicam beneficia cōferuntur, in vos ipsos collata existimetis. Hoc enim pacto me omni curā, studio, diligentia polliceor effecturum, vt erudiendū aduē iuuenibus, & officio meo diligenter & integre prestando, vobis & cumulatē satisfactum, & ab illis relatum fuisse gratiam à me iudicetis.

DE VARIETATE.

ORATIO XXI.

I quantum animi mei sensus celeres & varij sunt ad cogitandum, tantum etiam vberes & copiosi essent ad explicandum: sperarem profectò, quia multū de varietate dicenda proposui, non minus eleganti politaq; oratione complecti, quam eadem suauis iucundaq; cogitatione concepī. Sed tam veloci precipitiq; cursu mens mea per infinitatē naturę suę ma cum iucunditate peregrinatur, vt vix ea volando satis aduertere possit, in quibus eius interpres oratio linguaq; versatur. Quòd nisi iucundissimus conspectus vester concitata menti mea quasi frenos inieceret, sine dubio iucunda hæc, & maximè varia, quam hodie